

ACC. N:R.

M 7459 / 1

Landskap: Skåne Upptecknat av: Walter Welin

Härad: Luggude Adress:

socken: Höganäs Stad. Berättat av: Landstingsman Persson

Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

Nyåret.

- Firades nyåret på något särskilt sätt?
- De sköt då en del.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R

M. 7459:2

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
~~Socken~~ H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Trettondagen.

-Har det inte förekommit stjärngossar i Höganäs?
-Det har jag aldrig sett, så det måste i så fall ha varit
ännu längre tillbaka i tiden.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459:3.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin

Härad: L u g g u d e Adress:

~~XXXXXX~~ Socken: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Landstingsman Persson

Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Tjugondagen.

-Hittade man på något särskilt vid tjugondagen?

-Man gick ut och körde ut julen. Vi hade riktiga käppar med oss, och så frågade vi om Knut var hemma. Jag har själv varit med om det.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

No. 7459:4

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
Söcken: ~~Svea~~ H ö g a n ä s S t a d. Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fastlag.

-Hur firades fastlagen?

-Måndagen var vi alltid på Schweitz. Inträdesavgiften var 1 krona paret, men för den kronan fick envar suppa så mycket han behagade. Det serverades nämligen obegränsat med sprit vid dessa "kattagillen" med dans. Men gamle H.W. Schweitz hade nog också rätt gott om sprit, ty man tappade i mått på den tiden, och en hel del uppsamlades i kar, som stod under. Denna sprit utskänktes vid fastlagen. Gymnastikföreningen hade sina särskilda kattagillen i Tivoli, och då r e d man. Eljest förekom ingen levande katt i tunnan. Man nöjde sig med en flaska sprit precis som till Schweitz.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M 7459:5-

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
~~XXXX~~ Socken: H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Påsk.

Hur firades påsk?

- Meg äggrullning ute i det fria. Men det har säkert många förut berättat om, så det behöver jag väl knappast tala om.
- Risade man varandra?
- Nej, aldrig. Men man satte in ris i vaser.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459:6

Landskap: Skåne Upptecknat av: Walter Welin
Härad: Luggude Adress:
Söcken: Höganäs Stad. Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Valborgsmässoafton.

-Vi gick då omkring och sjöng maj. I regel fick vi ägg, som vi sedan förvandlade till äggtoddy. Och så åt vi naturligtvis också kokta ägg. En som var ständig majsångare var Sven Äppler som bodde i Viken. Man började i regel sjunga maj den 1 april och höll sedan på så länge det var grönt. Fick inte ungdomen ägg, så sjöng de nidvisor, t. ex.:

Så ligg och ligg du late stut
må lus och loppor äta dig ut
Sommaren den är ljuvlig för ungdomen.

Drack man inte mörk i benen?

-Jo, men det var detsamma som att dricka äggtoddy.

-Tände man aldrig eldar i det fria i Höganäs siste april eller 1 maj?

-Nej, aldrig, men vi ha årligen sett från danska sidan.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

Ma. 7459:7

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin.....
Härad: L u g g u d e Adress:
~~XXXX~~ Söcken: H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Landstingsman Persson.....
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs.....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Pingstnarr.

En egendomlighet beträffande gruvorna var följande sedvänja. Vi arbetade pingstafton, men arbetet var i regel slut kl. 12 den dagen. De som arbetade ovan jorden denna dag, brukade då alltid göra en halmkrans, vilken den fick som kom sist upp ur schaktet. Han blev p i n g s t n a r r . Och den som blev det, blev sannerligen inte glad. Seden upprepades år efter år. Vid pingsten hade vi dessutom med oss grönt, som vi klädde schakt och orter med. I hemmen satte man också in grönt.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459:8

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
Söcken: xxx Höganäs Stad. Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Lucia.

- Firades Lucia på något särskilt sätt?
- Lucia firades inte alls förr i tiden här uppe i Höganäs.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

№. 7459:9

Landskap: S k å n e

Upptecknat av: Walter Welin

Härad: L u g g u d e

Adress:

~~xxxxx~~ Söcken: H ö g a n ä s S t a d .

Berättat av: Landstingsman Persson

Uppteckningsår: 1941

Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julen.

- Hur utdelades julklapparna?
- I gamla tider kastades alltid klapparna in. Man hade inte utklädda tomtar förr, det är först på senare tid.
- Förekom julgran?
- Julgranen var allmän så långt tillbaka jag kan minnas. Och i den hade man alltid ljus, men det skulle vara kulörta ljus. inte vita.
- Varav utgjordes julmaten?
- Gröt och lutfisk voro huvudrätterna, och så hade man fläsk och rödbetor. Brunkål förekom också men inte långkål.
- Brukade man skjuta in julen?
- Det hände att någon sköt, men det var ytterst sällsynt.
- Gick det aldrig omkring julaspöken?
- Nej.
- Fick fåglarna särskild julkärve?
- Ja, fåglarna skulle alltid ha en kärve vid julen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. № 7459:10.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
~~*Söcken:~~ H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Julaftonsmorgonen i fabrikena.

Tidigt på julaftonsmorgonen tände man i samtliga fabriker ljus i fönstren och ljus i de grannt utsirade lamporna i taket som arbetarna hängt upp. Alla arbetarna hade därefter en timme ledigt på morgonen, då de gick omkring från den ena fabriken till den andra och beundrade varandras juldekorationer. Det var inte ovanligt att de hann med att bjuda varandra på en kaffetår så där på morgonkvisten.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459 : 11

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
Söcken: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

Utflykter.

På kapten Nordenfelts tid/1889-1920/var det vanligt med utflykter till Köpenhamn, Helsingör, Båstad o.s.v. Sådana där utfärder gick inte till mycket - inte mer än 25 öre. Ibland var resorna t.o.m. alldeles fria. I regel gick det mycket städad till vid dylika resor. Vi hade mat med oss och så tågade vi med musik i teten.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. M. 7459:12

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
Söcken: H ö g a n ä s S t a d . Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Krabben.

Gruvarbetarna hade ett arbete som var långt ifrån älskat, men som de tvingades till att utföra, och det var "krabben". Den förste som kom opp, alltså den som kom tidigast, blev kommanderad till krabben, som var en sorts vandring. De pumpade upp vattnet med pumpar med långa pumpstänger av trä, vilka voro kopplade ihop med järn. I ändan av dessa stänger satt pump-hjärtat. Lädret som var på hjärtat förslets mycket fort, och då skulle alltid dessa stänger tas upp för att man skulle komma åt hjärtat. Fyra man gick och drog krabben, och vi kunde kommenderas ut när som helst -även om nätterna- till detta arbete. De kom hem till en med bud vid sådana tillfällen. När det gällde sådana bud, var fogden själv ute på språng. I regel låste man då dörrarna väl, så att han trodde att man inte hörde hans bultningar.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459:13.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin.....
 Härad: L u g g u d e Adress:
 Söken: ~~XXXX~~ H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Landstingsman Persson.....
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs.....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bad och hygien.

-De sanitära förhållandena vid gruvorna voro förr fruktansvärt dåliga. I ett schakt med hundratalet arbetare fanns endast 5-6 träbaljor, fulla med vatten. I dem skulle alla tvätta sig. I Gamla Pumpmaskinerna voro dessutom bassänger inrättade. Vi badade i regel om lördagarna. Arbetarna tvättade fötterna i baljorna, men när de gjort det, var vattnet tjockt som tjära. Det var inte underligt att det gick mycket med sjukdomar. Nu för tiden är allt helt annorlunda. Nu har man inte längre några badkar utan tvättställ och duschar.

-Tog arbetarna aldrig särskilda julbad?
 -Nej. De badade 1 gång i veckan, antingen det var jul eller ej. För de kvinnliga voro vissa dagar reserverade. Baden kostade ingenting, och de behövde ju inte heller kosta någonting, eftersom man fick varmt vatten gratis från pumpmaskinerna. Vi hade en rund bassäng, som var $1\frac{1}{2}$ meter djup samt 4 meter i diameter. Det fanns möjlighet att byta vatten i denna när vi ville, men det tog en Herrans tid.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459:14.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: L u g g u d e Adress:
 Socken: H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Landstingsman Persson
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Höganäs Gymnastikförening.

bildades samma år som Konsumtionsföreningen, alltså 1896. Arbetarna på platsen tog initiativet. Hjalmar Ljungberg, en järnarbetare som var med, lever än i dag. Det egendomliga med denna förening var, att Bolaget ställde lokal och redskap till förfogande, men under många år fick inga andra än Bolagets egna tillhöra föreningen, alltså även här ett patriarkaliskt inslag. De som tog initiativet arbetade vid stenkolsbolaget, och polis Frans Wittström blev den förste ledaren. Bolagets chef, kapten Åke Nordenfelt, var mycket intresserad av gymnastikföreningen och lät oss gymnastisera gratis i Tivolisalen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

16.7459/15

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
Söcken: H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

Konsumtionsföreningen.

Arbetarna i Höganäs hade långt innan de organiserade sig en kooperativ rörelse. Idén slog igenom redan 1896 i samverkan med bolaget. Bolaget skaffade den första lokalen i Nygatan, och här kunde arbetarna erhålla varor tre kvällar i veckan. 1898 öppnades en filial på Övre vid Polhemsgatan.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459:16.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress:
~~XXXX~~ Socken: H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Arbetarkategorier i gruvorna.

Vi skilde mellan kolhuggare
dragare
körpojkar
dagsverkare

Nere i gruvorna hade man ett fyrtiotal hästar på den tiden, vilka sköttes av hägarna. Under 4-5 års tid odlades det rätt mycket champinjoner nere i gruvorna tack vare att man hade hästgödsel till hands. Bolaget ombesörjde odlingarna, vilka sköttes av stallpersonalen. Svampen såldes sedermera.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459:17

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: L u g g u d e Adress:
~~Söcken~~ Höganäs Stad Berättat av: Landstingsman Persson
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fackföreningsrörelsen.

-Fackföreningsrörelsen här på platsen började 1898, då den så att säga blev officiell. Kapten Ake Nordenfelt var en utomordentligt stor motståndare till fackföreningsrörelsen. Han höll på det patriarkaliska styrelsesättet. I april 1898 hade körpojckarna samlats vid den s.k. Röda ladan och nekat att åka ned i gruvan förrän fogden lovat dem en tioring mera om dagen. Pojkarna höll samman väl, och kolhuggarna måste snart sluta sitt arbete för dagen. Sammanhållningen var emellertid inte så stark, att inte kapten Nordenfelt kunde gå segrande ur striden. På eftermiddagen samlades pojkarna och fick sitt straff av Nordenfelt. I juni samma år svarade Bolaget med lockout och såväl greve Posse som Tornerhjelm voro här nere och talade, men såväl bruks- som gruvarbetarna hade då redan hunnit skriva sina föreningsstadgar. Inträdesavgiften var 50 öre, och i månaden betalades en tioring. Föreningarna gick under benämning "syföreningar", ett namn som dock var i högsta grad vilseledande, när man behandlade betydligt större frågor. Själv satt jag som sekreterare i gruvarbetarnas förening när Per August Persson var ordförande. I gruvarbetarnas förening var eljest Jöns Kropp den förste ordföranden med Hj. Bogren som förste sekreterare. Först 1904 sammanslöt sig de bägge föreningarna till en. År 1901 hölls den 1:a majdemonstrationen. Mycket har hänt sedan den dag då kapten Nordenfelt för oss framhöll det olämpliga i att tillhöra fackliga eller socialistiska sammanslutningar. Arbetarna förelades den gången personliga kontrakt, vari de förbundo sig att inte tillhöra sådana företag. Men det var samtidigt denna händelse, som gjorde, att de började organisera sig.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. Ma. 7459:18.

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
Härad: L u g g u d e Adress: _____
~~Socken:~~ H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Landstingsman Persson
Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Höganäs utveckling.

Bolaget hade förr i tiden skyldighet att hålla skola. Bolaget svarade också för alla kommunala utgifter, även som för arbetarnas kronoskatt mot avdrag av 1 procent på inkomsten.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459:19

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin.....
 Härad: L u g g u d e Adress:
 Socken: H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Landstingsman Persson.....
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs.....

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Nattväktare.

-Det fanns många original i Höganäs förr i tiden, bl.a. en gammal nattvakt, Mikaloff. Denne, som var av rysk börd, började sin vandring kl. 10 i samhället. Från disponentens skulde han ropa ut vart enda klockslag, och timslagen ropade han alltid ut i mässande ton:

-K-l-o-c-k-a-n-ä-r-e-l-v-a-s-l-a-g-e-n...

Han stod alltid på disponentens trappa och ropade. På torget utanför fanns en gräsmatta med springvatten, och runt omkring löpte ett räck av järn. Mikaloff var sällan eller aldrig nykter, och då passade vi pojkar på. Var enda femminutersperiod slog vi på okynne med en järnbit i räcket, och var gång vi slog, ropade Mikaloff ut timmen. Han skulle alltid stå på trappan, så att man kunde kontrollera att han var på sin post. Verkstäder, stallar och sådant skulle emellertid även es efter av nattvakten. Bolaget har haft sådan nattvakt ända till 1915. De andra ropade inte, utom Bengt Jonsson. Den siste nattväkta- ren var Oscar Pålsson, som dog 1940. Nu finns givetvis nattvakter i fabrikena, men det är en annan historia.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459: 20

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: L u g g u d e Adress: _____
 Socken: H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Landstingsman Persson
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spelman Carl Moberg.

-Carl Moberg talade konstigt. Han uttryckte sig alltid bakvänt när han skulle säga någonting. En dag stod han just och läste ett meddelande på en av Bolagets anslagstavlor, då han utbrast:

-På grund av att torsdagen infaller på fredagen i stället för på lördagen, som är en söndag, så skall avlöningen utbetalas på torsdagen...

I verkligheten stod det så här:

"På grund av att tordagen infaller på fredagen i stället för på lördagen, som är en helgdag etc." Lördagen var en helgdag, konstigare var det inte, men Moberg vände alltid bakfram på allt, och när han nu läste ett meddelande om avlöningarnas utbetalande stuvade han om meningen efter sin egen hjärna. Det gick många flera sådana där historier om honom.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459:21

Landskap: S k å n e Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: L u g g u d e Adress:
 Söcken: H ö g a n ä s S t a d Berättat av: Landstingsman Persson
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Spelman Nils Arnberg.

Nils Arnberg och Carl Moberg voro ett par herrar som voro mycket kända i gamla Höganäs. Tyvärr hörde Nils Arnberg rätt illa, varför Carl Moberg, hans kollega, inom musikens värld, fick slå honom med toffeln på hälen när det var tid att sluta en polska eller vals. Vi pojkar brukade allt som oftast vara framme och slå honom på hälen - när det inte passade, och då kunde det hända att Arnberg slutade mitt i en danslåt, till de dansandes stora förargelse.

Vi hade på den tiden en förman i gruvan, som hette Månsson och han var släkt till Nils Arnberg. Månsson hade varit sjuk i tre månader, och första dagen han började sitt arbete, skickade han Arnberg jämte ednesson upp för att rensa i vägen. När de fullgjort sitt arbete, synade Månsson det samt kom till det resultatet, att det var dåligt, varför han utbrast: -Ni har rensat dåligt.

Och Nils Arnberg svarade:

-Sjuk? Du ser min själ inte sjuk ut.

Förmannen skrek litet högre, men Arnberg svarade bara:

-Nej min liv och själ, du ser ut som bara hälsan.

Hans pojke skrev honom nu i örat vad förmannen ville ha sagt, men Arnberg svarade lugnt:

-Det var en annan sak. Sven vet att jag hör dåligt.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7459:22.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Walter Welin
 Härad: Luggude Adress:
 *Söken: Höganäs Stad Berättat av: Landstingsman Persson
 Uppteckningsår: 1941 Född år 1882 i Höganäs.

LUNDS UNIV.
 FOLKMINNES-
 ARKIV

Arbetsförhållanden i Höganäs.

-Jag började arbeta i Höganäs 1894, och då rådde här verkligt patriarkaliska förhållanden. De som ville gifta sig på den tiden, fick först tala med sin chef, kaptén Ake Nordenfelt, som var disponent vid Höganäsbolaget från 1889 till mars 1920, då han avled. Liksom ingenjörerna och de högre tjänstemännen gick han omkring med en guldbroderad kokard i mössan. Ingen vågade rätt gärna gifta sig utan att först ha talat med honom. Det fanns visserligen inga förordningar i denna sak men han var som en far för alla. På den tiden tillhandahöll Bolaget bostad, eldbrand och flertalet av de förnödenheter som behövdes, såsom spannmål, kläder etc. De hade ett särskilt "förråd" med en hel del produkter, och var och en fick sedan gå och hämta det som behövdes, varefter summan avdrogs från avlöningen.

Om måndagarna gick vi alltid på arbetet, men vi - skötte ingenting den dagen. Likaså voro vi på arbete veckan mellan jul och nyår, men det liksom hörde till, att vi inte skulle uträtta någonting denna vecka. Eljest arbetade vi mellan 6 och 6. I gruvan gick arbetarna hemifrån $\frac{1}{2}$ 5 på morgonen och kom igen vid 6-7-tiden på kvällen. Var fjortonde dag fick vi vår avlöning. Alla meddelande skedde på särskilda anslagstavlor.

Skriv endast på denna sida!